

SALVADOR FELIU DE LA PENYA DESPRÉS DE 1717

La figura de Salvador Feliu de la Penya i el seu entorn social i polític ha estat estudiada per diversos historiadors. El paper de la família Feliu de la Penya en el comerç de les darrerries del segle XVII i començaments del XVIII, o el seu pronunciament a favor de la causa de l'arxiduc Carles, són prou coneguts. També són ben conegudes l'actuació de Salvador Feliu de la Penya en la creació i l'administració de la *Companyia Nova de Gibraltar*, o el seu comportament com a jurat segon de la ciutat de Barcelona l'any 1714 i defensor de la seva resistència armada fins a l'11 de setembre. Tot plegat fa de Salvador Feliu de la Penya un personatge interessant, estudiat i bastant ben conegut en els anys de la seva vida pública, però gairebé desconegut del tot després de 1717.

Més enllà dels aspectes genèrics als quals m'he referit, la figura de Salvador Feliu de la Penya m'ha interessat especialment per la seva vinculació amb Vilassar, vinculació que ultrapassa el simple fet del seu matrimoni amb Maria Coll i d'Isern, hereva de l'antiga i rica família vilassarenca dels Isern. Amb aquesta comunicació em proposo dos objectius: el primer és oferir algunes dades personals del nostre personatge, malauradament poques, que poden completar o esmenar les que fins ara s'han publicat; i el segon, apropar-nos a les seves relacions familiars, que van estretament lligades amb les mercantils i és de suposar que amb les polítiques.

ALGUNES COSES QUE SE N'HAN PUBLICAT.

Seguint un ordre cronològic de diverses publicacions on apareix Salvador Feliu de la Penya, farem un repàs d'algunes coses que es diuen a cadascuna d'elles.

El Manual de la *Compañya Nova de Gibaltar*.

El professor Pierre Vilar ha estudiat i publicat aquest Manual, que ens apropa als negocis de la companyia creada per Salvador Feliu de la Penya i, de retop, als seus vincles comercials, molt sovint lligats amb la família. Pierre Vilar presenta Salvador com a germà de Narcís Feliu de la Penya, l'autor del *Fénix de Catalunya* i dels *Anales de Catalunya*, però aquest error fou subsanat ben aviat per altres historiadors.

Segons el *Manual de la Companyia Nova de Gibaltar* estudiat per Pierre Vilar, aquesta companyia

...va ésser fundada el 1er de juliol de 1709 (.../...) i havia de durar tres anys. És probable, encara que no sigui enregistrada cap acta de dissolució oficial, que no hagi durat més, ja que no es va contractar cap operació nova després del 30 de juny de 1712. Això no obstant, vendes, liquidacions, processos en suspens i pagaments de rendes constituïdes perllonguen les rúbriques del registre fins al 6 de setembre de 1723, però amb un llarg 'forat' cronològic, entre el 15 de juny de 1714 i el 7 de maig de 1716. Aquesta interrupció té una fàcil explicació: correspon al setge de Barcelona i a la seva caiguda enfront dels exèrcits de Felip V, seguits d'una repressió anticatalana de la qual segurament foren víctimes els principals personatges de la Companyia Nova.

Pierre Vilar, referint-se a Salvador Feliu de la Peña com a administrador principal de la Companyia, en diu:

Aquest és un gran personatge barceloní, la fesomia del qual haurem d'evocar amb més extensió. No gosem creure que ell mateix es portés els llibres (o això diria molt del caràcter encara familiar que tenien les empreses d'aquella època). Tanmateix, tot i que les despeses més insignificants d'administració són anotades amb tota cura, no hi havia cap previsió per a la remuneració d'un comptable. De manera que hom té la temptació de prendre al peu de la lletra la primera persona i l'estil directe emprats tot sovint en la redacció de les fórmules, fins al punt que l'administrador precisa les relacions entre els afers comuns dels associats i les seves pròpies empreses. El 'manual de la companyia' apareix, doncs al mateix temps, com una mena de recordatori personal del principal interessat. Un canvi d'escriptura, que abasta des de 1714 a 1718, dates crítiques de l'existència del personatge, podria confirmar aquesta hipòtesi sobre la redacció directa del 'Manual' per part de l'administrador, en el període de plena activitat i en les darreres rúbriques.

En un altre apartat, Pierre Vilar, referint-se a Joan Verivol, un dels socis de la Companyia Nova de Gibraltar, en diu:

Observem que Joan Verivol és igualment anomenat un cop 'l'oncle Verivol', mot que tot ens empeny a acceptar-lo en l'estricta sentit familiar. Oncle de qui, aleshores? ¿Potser d'un dels socis i probablement del redactor del 'Manual', Feliu de la Peña?

Pierre Vilar apunta cap als vincles familiars dels socis de la companyia, concretament entre Joan Verivol i Salvador Feliu de la Peña, vincles certs però que Vilar no va comprovar. D'altra banda, la hipòtesi que el redactor del Manual de la Companyia sigui el mateix administrador —i que Pierre Vilar no gosa creure— jo m'inclino a dir que és certa i més endavant anirem veient per què.

El treball de Pierre Vilar ens ofereix un conjunt d'opinions i de dades molt interessants, algunes de les quals hem pogut contrastar i ens han permès de conèixer millor Salvador Feliu de la Peña i l'entramat del seu entorn familiar i social.

Vilar presenta una anàlisi profunda de la Companyia Nova de Gibraltar i dels elements que l'envolten —mercaderies, mitjans de transport, situació monetària, mètodes comptables...— però no entra, encara que creu endevinar-les, en les relacions familiars entre Salvador Feliu de la Peña i algun dels seus socis.

La Gran Enciclopèdia Catalana.

L'entrada corresponent a *Feliu de la Peña, Salvador*, de la primera edició de la Gran Enciclopèdia Catalana, no precisa el lloc ni la data de la seva mort, ni facilita cap dada posterior al 1717. L'entrada, signada per Pere Molas, indica que va néixer a Barcelona el 1674 i que va morir el segle XVIII. Acaba dient que *...les seves propietats foren confiscades, i ell mateix fou desterrat, fins al 1717*. La segona edició reproduceix exactament la mateixa entrada que la primera.

La companyia Feu-Feliu de la Peña (1676-1707). Comerç de teixits vers el 1700.

Aquest interessant article forma part del llibre del professor Pere Molas i Ribalta *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, publicat el 1977. L'autor indica que és el mateix article que havia publicat en una revista l'any 1974, però que en el llibre ha prescindit de nombrosos detalls.

Tot i el que hem vist més amunt en referir-nos a la G.E.C., el professor Pere Molas i Ribalta és qui més s'ha apropiat a la realitat dels darrers anys de la vida de Salvador Feliu de la Peña. A l'article que ara ens ocupa, el professor Molas exposa:

...el mercader-ciudadà Salvador Feliu s'havia casat, en 1699, amb Maria Coll i d'Isern, d'una família de la pagesia de Vilassar, ennoblida durant el segle XVII. Els Isern eren ciutadans honorats des de 1643 i cavallers des de 1677. Maria Coll rebia l'herència de la seva mare Maria d'Isern. En 1726, l'ex-conseller redactava testament i declarava la seva muller hereva universal.

Molas també diu que

...el compromís polític acceptat per Salvador Feliu de la Peña va incidir greument en el futur de la seva família. Per descomptat, el seu títol de ciudadà era invalidat, com tots els de l'arxiduc. Va ser expulsat de Barcelona en 1714-1717 (de fet, en 1720 residia a Badalona). Els seus béns foren segrestats: segons la declaració de béns de l'estament de mercaders, consistien en unes cases del carrer d'Isern, cantonada al de Basea, per valor de 4.000 lliures —possiblement herència de la seva muller—, i un censal de 45 lliures sobre els drets de la ciutat.

Les colònies industrials: un estudi entorn del cas de l'Ametlla de Merola.

En aquest treball, el professor Ignasi Terradas i Saborit també esmenta Salvador Feliu de la Penya quan es refereix a la genealogia de les famílies dels industrials tèxtils de l'Ametlla de Merola, els Serra-Feliu, originaris de Vilassar de Dalt tant per la branca Serra com per la branca Feliu. Terradas recull moltes de les notícies donades per Vilar i per Molas, però precisa la vida de Salvador Feliu de la Penya entre els anys 1674 i 1741, citant genèricament els arxius familiars com a fonts documentals.

El nou Diccionari d'Història de Catalunya.

En el *Diccionari d'Història de Catalunya* publicat l'any 1992 per Edicions 62, l'entrada corresponent a Salvador Feliu de la Penya torna a reflectir encara les mancances d'informació i les fa més paleses. Aquesta entrada, signada pel professor Carles Martínez Shaw, comença dient:

Feliu de la Penya, Salvador (Barcelona 1674 - Barcelona? d 1717)...

i acaba amb les següents paraules:

Desterrat de la ciutat, no pogué tornar-hi fins al 1717, última data en què el seu nom apareix a la documentació coneguda fins ara.

Un article inèdit.

Entre els anys 1978 i 1979, a Vilassar de Dalt s'organitzaren un seguit d'actes en commemoració del Mil·lenari del primer document on és citat el nom Vilazari. Un d'aquests actes fou una conferència del professor Pere Molas i Ribalta que titulà: *Vilassar al segle XVIII: pagesia i noblesa*, i en la qual es referí àmpliament a la família Isern i a la seva descendència, la branca vilassarenca dels Feliu de la Penya.

El professor Molas manifestà desconèixer el lloc i la data de la mort de Salvador Feliu de la Penya, i en acabar la conferència el vam informar que aquesta s'havia produït a Vilassar i que el seu cadàver havia estat inhumat el dia 8 de novembre de 1733, a la tomba que Genís Recoder tenia dins l'església de Vilassar.

El professor Molas va accedir amablement a convertir la seva conferència en un article, per ser publicat en un recull de totes les conferències que en aquells mesos es celebraren al nostre poble. Però han passat els anys i aquesta publicació no s'ha produït encara. A les notes que acompanyen aquest article, el professor Molas ja recollia escaridament que Salvador Feliu de la Penya havia mort a Vilassar. Però, repetim, aquest article encara resta inèdit.

Després de totes aquestes referències bibliogràfiques, queda ben palès el desconeixement general dels últims anys de la vida de Salvador Feliu de la Penya, amb l'excepció del professor Molas, que coneixia el seu testament de l'any 1726 i que va ser informat que la seva mort havia ocorregut a Vilassar el 1733. Però cap d'aquestes aportacions no han estat recollides ni a la segona edició de la G.E.C. ni al nou *Diccionari d'Història de Catalunya* d'Edicions 62.

ISERN, VERIVOL I FELIU DE LA PENYA A VILASSAR I A CABRILS.

Els Isern eren una de les famílies més antigues de Vilassar i la seva posició social i econòmica es pot considerar alta des de temps molt reculats. Ja trobem els Isern l'any 1364 en el procés que va obligar el nou feudal dels castells de Vilassar i de Burriac, Pere Desbosc, a enfranquir els masos de Vilassar i d'Argentona que havia comprat al monestir de Sant Marçal del Montseny, sense respectar el dret de fadiga que els pertocava. L'enfranquiment d'aquests masos l'hem de veure de dues maneres diferents: per un costat, evidència que els homes d'aquests masos havien acumulat prou riquesa per pagar el seu propi enfranquiment; per l'altre, l'enfranquiment deixava les seves pertinences en lliure i franc alou. No tots els masos enfranquits el 1364 tenien la mateixa potència econòmica, ni tots seguien la mateixa línia ascendent, però en els segles següents trobem els homes de molts d'ells entre els *pagesos grassos*, formant part de la *ma major* o convertits ens homes de negocis, *ciutadans honrats o cavallers*, com en el cas dels Isern.

El casal dels Isern era al bell mig de Vilassar, a tocar de l'església parroquial de sant Genís, del fossar, de la plaça reial i del joc de la pilota. No sabem des de quin moment, però a les darreries del segle XVII i durant el XVIII tenia una torre de defensa, quadrada, amb accés elevat, al costat de la casa.

En el segon quart del segle XVII el cap de casa de ca l'Isern era un Pere d'Isern que gairebé sempre apareix com a *pagès*, com a *negociant* i alguna vegada com a *batxiller en lleys*.

Un altre Pere d'Isern (1628-1701), fill de l'anterior i de Paula Lladó, és el cap de casa a la segona meitat del segle XVII, i el darrer hereu mascle de la nissaga Isern. El 1654 va contraure matrimoni amb Teresa Refart, d'una altra família benestant de Vilassar. Entre 1655 i 1666 aquest matrimoni va tenir almenys set fills, sis dels quals eren noies i un, mort al néixer, consta com *albat* sense determinar si era noi o noia. Teresa Refart, l'esposa de Pere d'Isern, va morir el 1668. En una data que no hem pogut determinar, Pere d'Isern va contraure segones núpcies amb una tal Eulària, de la qual sols coneixem el nom de pila i que va morir l'any 1678. No ens consta que aquest matrimoni tingués descendència. L'any següent, el 1679, Pere d'Isern, ja titulat *cavaller*, encara va contraure terceres núpcies amb Anna-Maria Parrella i Archs, filla d'un altre cavaller de la vila de Sant Feliu de Torelló. D'aquest tercer matrimoni va néixer una altra filla.

A les acaballes de la seva vida, Pere d'Isern podia ventar-se del títol de *cavaller* i feia ostentació d'un escut d'armes, però no havia obtingut descendència masculina. La seva preocupació per la conservació del nom Isern i les armes que havia fet posar damunt del portal de casa seva, queda ben reflectida en el seu testament. En el moment de redactar-lo, l'any 1694, el cavaller Pere d'Isern institueix hereu universal per ordre de primogenitura qualsevol fill seu mascle, nat o pòstum, que pogués tenir en el moment de la seva mort. I per si no en tingués, va instituint hereves, successivament, les seves filles, també per ordre de primogenitura. En primer lloc, Maria Coll i d'Isern, casada amb Miquel Coll i Fontanet, pagès ric de Lliçà de Vall que unes vegades consta com a *ciudadà honrat de Barcelona*, altres com a *burgès*, i altres com a *cavaller*; en segon lloc, Gerònima Verivol i d'Isern, casada amb Joan Verivol, pagès ric del veïnat de Cabrils; en tercer lloc, Teresa Colomer i d'Isern, casada amb Joan Colomer, flequer, mercader i ciudadà de Barcelona; en quart lloc, Elisabet d'Isern, donzella; i en cinquè lloc, Eulària d'Isern i Parrella, també donzella, filla del seu tercer matrimoni.

Pere d'Isern encara institueix hereus, successivament, un nebot; el convent de pares Trinitaris Descalços de la Rambla de Barcelona; l'Hospital General de la Santa Creu; i la *Sacra Catholica, y Real Magestat de nostre Rey y Sr. Carlos segon (que Deu guarde, y prospere molts anys) si alas horas viurá, y si no viurá a la Magt. que en los Regnes de España, y Corona de Aragó li haurá succehit...*

De fet, a l'hora de la mort de Pere d'Isern, l'any 1701, no fou necessari anar més enllà de la filla primogènita, esdevenint hereva Maria d'Isern, casada amb Miquel Coll i Fontanet. Ja en vida de Pere d'Isern, aquest matrimoni residia preferentment a Vilassar i, un cop mort el vell cavaller Isern, mantingué el nom i el nivell social de la casa. Fins i tot, en alguna partida se'ls anomena el *Sr. Miquel Coll y Isern y la noble Sra. Maria Isern i Coll, cavallers...* Del matrimoni Coll-Isern coneixem el naixement de diversos fills i filles, però els fills mascles moriren essent infants. Això motivà que, a la següent generació, l'heretat dels Isern s'hagués de transmetre novament per via femenina.

Aquesta vegada l'hereva fou Maria Coll i Fontanet i d'Isern, néta del cavaller Pere d'Isern, que l'any 1699 havia contret matrimoni amb Salvador Feliu de la Penya.

Així, doncs, en iniciar-se el segle XVIII Salvador Feliu de la Penya acabava d'entrar com a gendre d'una ennoblida i acomodada família, de la qual, anys a venir, la seva esposa en seria l'hereva. A més a més, per raó dels respectius matrimonis de les germanes de la seva sogra —ties carnals de la seva esposa—, emparentava amb altres famílies també ben acomodades: els Verivol, pagesos de Cabrils, i els Colomer, mercaders de Barcelona. No ens ha d'estranyar gens que l'esperit inquiet i emprenedor de Salvador Feliu de la Penya arrossegué els oncles i ties de la seva dona cap a les seves empreses comercials i, també, cap a les polítiques.

Pierre Vilar ens ha posat de relleu la presència de l'*oncle Verivol* com un dels socis de la Companyia Nova de Gibraltar. Més endavant veurem com la família Colomer-Isern també es veié afectada per la conducta de Salvador Feliu de la Penya.

No entrarem a recordar ni analitzar les actuacions de la família Feliu de la Penya a favor de l'arxiduc Carles d'Àustria, ni el paper determinant de Salvador Feliu en la resistència de Barcelona durant el setge de 1714. Tot això són temes prou coneguts. El que no és tan conegut és la resistència que l'exèrcit de Felip V trobà a Vilassar i la repressió que s'hi va exercir posteriorment.

En efecte, el dia 20 d'agost de l'any 1713, a Vilassar tingué lloc un greu fet d'armes, amb resultat de quatre morts del poble i quinze o setze de les tropes assetjants, en una batussa que durà de les vuit del matí fins a les tres de la tarda, amb intervenció de cavalleria. El rector de Vilassar en va deixar una magnífica crònica escrita, en la qual manifesta que els assaltants calaren foc al poble i que hi hagué, quina més, quina menys, vuitanta-una cases afectades per l'incendi. En aquesta mateixa diada, una de les columnes de soldats a cavall que intervingué en els fets saquejà i incendià el santuari de la Cisa.

Però la repressió antiaustriacista no es limità a prendre la localitat per les armes i el foc, sinó que va adoptar formes més subtils. Josep Iglesias Fort, en el seu treball *La Població del Maresme a la llum dels censos generals*, exposa:

Els dos recomptes de població immediats a l'acabament de la Guerra de Successió, datat el primer el 1717 i el segon atribuït al 1719, en els detalls dels pobles ofereixen notables diferències que no sembla possible que s'hagin produït en l'espai de dos anys. ...el recompte de 1717 sembla exagerar o minorar les estimes de moltes poblacions amb mires a un determini fiscal favorable en uns casos o advers en altres, mentre que el de 1719 s'acosta a una major ponderació imparcial de xifres, i tanmateix s'acosta a les donades per Josep Aparici (el 1708). El primer és fet per funcionaris filipistes... plens de les idees que originaven la repressió antiaustriacista... Hom pot assenyalar casos evidents d'exageració que coincideixen amb localitats que s'havien distingit en la posició adversa a Felip V i, al revés, hi ha casos de benignitat en poblacions que ho havien fet a favor dels guanyadors de la guerra... L'any 1719, en repartir les poblacions catalanes per corregiments, es donà acollida a les protestes i suggerències que havien provocat les estimes imposables pels buròcrates de l'intendent Pedrajas...

El cas de Vilassar és el més eloqüent d'això que Iglesias exposa. Per veure-ho n'hi ha prou amb un senzill quadre comparatiu d'algunes poblacions del Maresme:

	cens de 1708	cens de 1717	cens de 1719
Alella	68 cases	129 cases (+90%)	68 cases
Premià	80 cases	107 cases (+34%)	80 cases
S. A. Llavaneres	145 cases	253 cases (+74%)	175 cases
Mataró	1.029 cases	1.391 cases (+35%)	1.029 cases
Vilassar	182 cases	415 cases (+128%)	250 cases

Intentant d'esbrinar les causes d'aquest enfrontament armat amb l'exèrcit borbònic, hom pensa immediatament en el fet que el castell de Vilassar és, i ja hi era en el segle XVIII, a tocar de les cases del poble, i seria lògic, doncs, que havent-hi una construcció, si més no, paramilitar, s'hagués produït aquest enfrontament. Però, ¿contra qui lluità l'exèrcit borbònic? La crònica d'aquella diada escrita pel rector, expressa que *el somanent* abandonà la localitat a les primeres escopetades. També diu que una columna de cavalleria que s'adreçava a Vilassar per la banda de llevant, fou combatuda per la gent de Cabrils i d'Òrrius. De les quatre víctimes mortals que es registraren entre els vilassarencs, no hi havia cap militar: tan sols dos homes que són titllats de temeraris, un cec que fou mort dins de l'església, i una *simpleta de casa Joseph Pifarrer anomenada Margarida*, que en l'esverament fou abandonada pels de casa seva. Sembla evident, doncs, que l'oposició armada fou exercida per la gent del poble. I també és evident que així ho degueren entendre els funcionaris filipistes que van confegir el cens de 1717. Vilassar fou la localitat amb la imposició més desmesurada de tot el Maresme.

Ni que sigui com a hipòtesi, podem creure que la presència de les famílies Feliu de la Penya-Isern i Verivol-Isern, i de les seves heretats, deuriem tenir una influència cabdal en l'ànim dels vilassarencs i en la seva actitud hostil envers les tropes ocupants.

DESPRÉS DE 1717.

Al començament d'aquesta comunicació hem vist com els historiadors coincideixen en el tema del desterrament de Salvador Feliu de la Penya entre els anys 1714 i 1717. Fins i tot, Pierre Vilar detecta un canvi d'escriptura en el Manual de la Companyia Nova de Gibraltar, escriptura que, diu, torna a ser la mateixa dels primers anys a partir del 20 de setembre de 1718.

A l'arxiu parroquial de Vilassar s'ha conservat una còpia de l'inventari de ca l'Isern, pres el dia 15 de desembre de 1718 per l'hereva de la casa, el qual expressa que qui pren l'inventari és... *Maria Feliu de la Penya Coll y de Isern uxor Magnifici Salvatoris Feliu de la Penya presentis inferiusque consentientis...*

A més a més de la presència de Salvador Feliu de la Penya consentint que la seva esposa prengui l'inventari, hi trobem alguns vestigis de l'incendi de 1713 relatat pel rector. Concretament, s'esmenta *...un quarto que se despenyà...*, i, més endavant *...deu quadros fumats; quatre quadros grans dolents i cremats; sis guarnitions de quadros cremats...*

Tenim, doncs, que el matrimoni Feliu de la Penya-Coll i d'Isern, després de la desfeta de 1714 i després del desterrament, començà a refer la seva vida ordenant l'herència vilassarenca dels Isern, de la qual n'hauran de viure des d'ara. La data de l'inventari, 15 de desembre de 1718, és molt propera —encara no hi ha

tres mesos de diferència— a aquella en què, segons Pierre Vilar, reapareix la primera mà que portava el Manual de la Companyia Nova de Gibraltar. Això ens empeny a creure que, efectivament, era el mateix Salvador el redactor del Manual, i que *la primera persona i l'estil directe emprats tot sovint en la redacció de les fórmules* —com diu Vilar— són realment pròpies i de la mà de l'administrador de la Companyia Nova.

Les conseqüències econòmiques que la desfeta de 1714 va portar per als negocis de Salvador Feliu de la Peña, també van afectar els seus socis i familiars.

En un altre inventari, igualment conservat a l'Arxiu Parroquial de Vilassar, fet el 8 de juny de 1717, un any i mig abans del de ca l'Isern, hi trobem una cita prou explícita. Es tracta de l'inventari dels béns de Joan Verivol, *l'oncle Verivol*, que pren el seu fill poc després de la mort del pare. Entre altres deutes, s'acrediten 4.000 lliures tal com segueix:

Itt. al (sinch de setembre 1711) primer de Janer 1713 a la compaña de (Dn) Sr Josep feu y feliu de la peña de Mataro, Salvador feliu de la peña de Barnª Josep Boigas també de Barnª se troba que Joan Verivol (se) posá en dita Compa sis mil lliuras de las quals senan cobradas dos mil a bon compta y fins vui no se ha passat comptas no se sab lo que resultara.

També hi ha constància de com l'esfondrament econòmic de Salvador Feliu de la Peña va afectar els Colomer-Isern. Salvador Feliu de la Peña, en el seu testament fet el 14 de setembre de 1726, constitueix la seva esposa com a hereva universal de tots els seus béns. Després de reconèixer alguns deutes, diu que s'han de donar quatre mil lliures als marmesors de la seva tia Teresa Colomer i d'Isern (tia de l'esposa), i ho fa de la següent manera:

Item a la marmassoria eo ala heretat de la quondam Sra. Theresa Colomer y de Isern ma tia, no sols la quantitat de sis centas doblas de las quals jo tenia firmat vale a favor de dita Sra., pero tambe la resta que resultara dels Comptes de dita marmessoria que junt ab ditas sis centas doblas discorro que passara de quatre mil lliuras las quals quantitats desitjo sumament que sien pagadas. Perço encarrego y gravo a la dita señora ma muller y hereva universal, que en cas de no esser aquellas per mi satisfetas lo dia de mon obit, las pague de mos bens ab la brevedat mes posible, y no podentlas pagar de ells, li prego encaridament me cumplia la promesa me te feta de paraula en presencia del Noit del prnt. meu testament y poch antes de la firma de aquell no sols de satisfelras de sos bens propis si també de cumplir la pia disposició per mi sobre ordenada de la celebració del aniversari annual per haver estat ja feta y a mi encarregada per la dita qª Sra mara mia, com axí ho espero de sa gran charitat y amor, en exoneració de ma consciencia.

Salvador Feliu de la Peña morí a Vilassar, a ca l'Isern, i fou enterrat a l'església parroquial el dia 8 de novembre de 1733. No fou enterrat ni a la tomba

dels Feliu de la Penya a Santa Maria del Mar, com ell volia, ni a la tomba dels Isern, sinó a la dels Recoder. Ignorem el per què d'aquesta circumstància i si el seu cadàver va ser exhumat i traslladat en alguna altra data.

LA SITUACIÓ ECONÒMICA DE LA FAMÍLIA.

L'esposa de Salvador Feliu de la Penya va morir també a Vilassar el dia 8 de gener de 1753. Per tant, el va sobreviure gairebé vint anys. La descencència Feliu-Isern va anar superant les conseqüències de l'ensulsiada de 1714, com ho demostra la represa que els fills i néts de Salvador Feliu de la Penya van protagonitzar a partir de la segona meitat del segle XVIII.

No obstant, hi ha alguns indicis que la situació econòmica de ca l'Isern passà per moments força delicats. Així es desprèn del document que van signar Maria Coll i d'Isern i la seva filla Teresa, l'any 1741. La filla, ja vídua, dóna, cedeix i transfereix a la seva mare les 1.000 lliures de dot que encara se li deuen

...ab pacte que dita Sra. Maria feliu Coll i de Isern, no puga demanar ni pretendrer cosa alguna contra dita Sra. Theresa Parrella y feliu per rahó dels aliments que ha prestat a dita Sra. Theresa de tot lo temps que ella y sa criada ha estat y cohabitado en la casa de dita Sra. Maria Feliu. Item y finalment ab pacte que si acas la casa de dita Srª Maria feliu se reintegras en son primitiu estat y opulencia (per trobarse vuy dia aquella molt atrasada y deteriorada a causa de las reals Imposicions de catastro de pensions de censos y censals y malas cullitas) en quese trobaba antes vivint la dita Sra. Theresa Parrella y feliu tant solament que en est cas la dita Sra. Maria Feliu Coll y de Isern o los seus li hajan de donar y pagar las ditas mil lliuras Barcelonesas unicament, no empero los intereses que aleshores de ditas mil lliuras forsan se trobaren deguts y discorreguts.

Malgrat tot, tal com diu el professor Pere Molas a l'article inèdit que ja hem citat,

la família no va perdre ni les formes para-nobiliàries de vida, ni les ganes d'ascensió social... ...va demanar de l'administració el títol de cavaller, amb caràcter pòstum, pel difunt Salvador Feliu de la Penya... però aquesta sol·licitud no va ser concedida... La trajectòria dels descendents de Salvador Feliu de la Penya al llarg del segle XVIII mostra una línia continuada d'esborrament, amb un desig evident d'arribar a la noblesa. Sabem que en el segle XIX la família retrobà el seu protagonisme, tant en el procés industrial cotoner, com en el terreny militar.

* * *

Ben segur que n'hi hauria hagut prou amb dir que Salvador Feliu de la Penya havia rebut sepultura a Vilassar de Dalt el dia 8 de novembre de 1733 per acomplir l'objectiu primer d'aquesta comunicació i deixar-ne constància perquè consti on convingui.

He procurat, però, que altres notícies del nostre personatge, que sols quedaven mig lligades, també puguin ser interpretades correctament, a partir d'un major coneixement d'algunes circumstàncies familiars o personals de Salvador Feliu de la Penya, després de la derrota de l'11 de setembre de 1714 i fins a la fi dels seus dies.

Em donaré per satisfet si en noves edicions de llibres d'història veiem reflectides correctament les seves dades personals.

Josep Samon Forgas

BIBLIOGRAFIA.

VILAR, Pierre. *Manual de la 'Compañya Nova de Gibraltar'*; edició original francesa per S.E.V.P.E.N., París 1965; edició catalana pel Centre de Lectura de Reus, Reus 1990.

G.E.C., primera edició, Barcelona 1974.

G.E.C., segona edició, Barcelona 1987.

MOLAS i RIBALTA, Pere. *La companyia Feu-Feliu de la Penya (1676-1707). Comerç de teixits vers el 1700*, article publicat a *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, XII (desembre 1974). Aquest article, prescindint de nombrosos detalls, forma part del llibre del mateix autor: *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*; Curial, Barcelona 1977.

MOLAS i RIBALTA, Pere. *Vilassar al segle XVIII: pagesia i noblesa*, 1979, article inèdit.

MOLAS i RIBALTA, Pere. *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*. Ed. Rafael Dalmau, Barcelona, i Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, 1973.

TERRADAS i SABORIT, Ignasi. *Les colònies industrials. Un estudi entorn del cas de l'Ametlla de Merola*. Editorial Laia, Barcelona 1979.

DICCIONARI D'HISTÒRIA DE CATALUNYA. Edicions 62, Barcelona 1992.

IGLESIAS i FORT, Josep. *La població del Maresme a la llum dels censos generals*. Ed. Rafael Dalmau, Barcelona, i Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, 1971.

FONTS CONSULTADES.

ARXIU PARROQUIAL DE VILASSAR:

- Registres sacramentals: Baptismes, manuals 2, 3 i 4
 Matrimonis, manual 1
 Òbits, manuals 7, 8, 9 i 10
- Manual 65, Llibre de Canalars de les fundacions i rendes...
- Inventari de la casa Isern - 15 desembre 1718 (docs. solts)
- Inventari de la casa Verivol - 8 juny 1717 (docs. solts)

ARXIU DE PROTOCOLS DE BARCELONA:

- Testament de Pere d'Isern - 15 març 1694 - Not. Francisco Topí, Testaments 1687-1720, fols 60v. a 71.
- Testament de Salvador Feliu de la Penya - 14 març 1726 - Not. Bartomeu Cerveró, Testaments 1705-1746, fols 329 i 330.
- Donació de Theresa Parrella a Feliu - 13 agost 1741 - Not. Tomàs Guasqui Brull, manual 15, 1740-41, fols 99v. i 100.